

20 Μαΐου, 1994

[ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, Δ/στές]

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΦΟΡΩΣΙ ΤΟΝ ΤΙΤΟ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ,

Εφεσεΐον,

ν.

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΦΟΡΩΣΙ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ,

Εφεσίβλητου.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 8207)

-
- Παιδιά — Άρνηση γονέων παιδιού να συγκατατεθούν στην παροχή συγκεκριμένης θεραπείας στο παιδί τους, ήτοι μετάγγιση αίματος, λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων, γεγονός που έθετε την ζωή του παιδιού σε κίνδυνο — Κατά πόσο ο Διευθυντής του Τμήματος Κοινωνικών Υπηρεσιών είχε δικαίωμα να θέσει το παιδί υπό τη φροντίδα του, χωρίς τη συγκατάθεση των γονέων — Κατά πόσο ο Διευθυντής είχε δικαίωμα να αναλάβει, και να συνεχίσει να ασκεί, πατρικά δικαιώματα σε σχέση με το παιδί — Άρθρα 3 και 4 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352. 5
- Παιδιά — Άρνηση των γονέων παιδιού να συγκατατεθούν στην παροχή σ' αυτό αναγκαίας ιατρικής περίθαλψης, και συγκεκριμένα μετάγγισης αίματος, για θρησκευτικούς λόγους — Επέμβαση του Διευθυντή Κοινωνικών Υπηρεσιών — Κατά πόσο η καταλληλότερη νομοθεσία για τέτοια επέμβαση ήταν ο περί Παίδων Νόμος, Κεφ. 352 ή ο περί Κηδεμονίας Ανηλίκων και Ασώτων Νόμος, Κεφ. 277 — Κρίθηκε ότι ο πρώτος νόμος ήταν ο καταλληλότερος. 10 15
- Συνταγματικό Δίκαιο — Δικαίωμα ιδιωτικής ζωής σύμφωνα με το άρθρο 15 του Συντάγματος — Οι πρόνοιες των άρθρων 3 και 4 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352, δεν παραβιάζουν το άρθρο 15 του Συντάγματος, διότι ο σκοπός τους είναι η διασφάλιση της ζωής και της ευημερίας του παιδιού, δικαιώματα που διασφαλίζονται επίσης από το Σύνταγμα. 20
- Λέξεις και φράσεις — "Maintenance" στο άρθρο 3(1) του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352 — Περιλαμβάνει και την αναγκαία ιατρική περίθαλψη.

Λέξεις και φράσεις — “Received ... into care” στο άρθρο 3 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352 — Δίδεται στον όρο η ευρύτερη δυνατή ερμηνεία, ούτως ώστε να περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις όπου ο Διευθυντής Κοινωνικών Υπηρεσιών αναλαμβάνει τη φροντίδα παιδιού, εκτός
 5 όπου υπάρχει ρητή άρνηση παροχής συγκατάθεσης από τους γονείς του παιδιού.

Τον Ιούνιο 1990 διαπιστώθηκε ότι η ανήλικη Στεφανία Χαραλάμπους έπασχε από λευχαιμία και ότι χρειαζόταν να τύχει της κατάλληλης
 10 θεραπείας, που περιλάμβανε και μεταγγίσεις παραγώγων αίματος. Στις 14.6.90, οι γονείς της ανήλικης την έφεραν σε κλινική στην Λευκωσία, όπου διαπιστώθηκε ότι χρειαζόταν άμεση μετάγγιση αίματος. Οι γονείς αρνήθηκαν να επιτρέψουν να γίνει η μετάγγιση, διότι οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις σαν μάρτυρες του Ιεχωβά δεν επέτρεπαν τη
 15 μετάγγιση αίματος. Οι γονείς πήραν την ανήλικη και έφυγαν, αλλά, στις 15.6.90 επέστρεψαν στην κλινική, εξακολουθώντας να αρνούνται να επιτρέψουν μετάγγιση αίματος. Την ίδια ημέρα ο Διευθυντής του Τμήματος Κοινωνικών Υπηρεσιών επενέβη και πήρε την ανήλικη υπό την φροντίδα του δυνάμει του άρθρου 3 του περί Παίδων Νόμου, και αμέσως μετά, με ειδοποίηση που επέδωσε στους γονείς της ανήλικης,
 20 δυνάμει του άρθρου 4 του Κεφ. 352, ανάλαβε την άσκηση των πατρικών δικαιωμάτων επί της ανήλικης. Αμέσως μετά, ο Διευθυντής Κοινωνικών Υπηρεσιών έδωσε την συγκατάθεσή του για την διενέργεια στην ανήλικη της αναγκαίας μετάγγισης αίματος. Οι γονείς ζητούσαν να παραλάβουν την ανήλικη για να την μεταφέρουν στις Ηνωμένες Πολιτείες για θεραπεία, αλλά αυτό δεν επιτράπηκε από τους γιατρούς, που έκριναν ότι η ανήλικη δεν ήταν σε θέση να ταξιδεύσει. Αφού ακολουθήθηκε η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 4 του Κεφ. 352, ο Διευθυντής με αίτησή του στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας ζήτησε διάταγμα ότι η ανάληψη των πατρικών δικαιωμάτων επί της ανήλικης
 25 από τον Διευθυντή θα εξαιολογούσε να ισχύει. Το πρωτόδικο Δικαστήριο βρήκε ότι, (i) οι γονείς της ανήλικης δεν είχαν ρητά αρνηθεί να δώσουν την συγκατάθεση τους στην ανάληψη της φροντίδας της ανήλικης από τον Διευθυντή δυνάμει του άρθρου 3 του Κεφ. 352, αλλά απλώς δεν είχαν δώσει την συγκατάθεσή τους, (ii) ότι η άρνηση των γονέων να επιτρέψουν την διεξαγωγή μετάγγισης αίματος στην ανήλικη τους καθιστούσε ακατάλληλους να έχουν την φροντίδα της, (iii) ο όρος “maintenance” στο άρθρο 3(1) του Κεφ. 352, περιλάμβανε την παροχή ιατρικής περίθαλψης, και έκρινε ότι πληρούντο οι προϋποθέσεις των άρθρων 3 και 4 του Νόμου ώστε να διαταχθεί η συνέχιση της άσκησης
 30 των πατρικών δικαιωμάτων πάνω στην ανήλικη από τον Διευθυντή.

Κατ’ έφεση, ο εφεσείων ισχυρίστηκε, ότι η ρητή ερμηνεία του όρου “receivē” στο άρθρο 3 του Νόμου ήταν ότι το άρθρο εκείνο κάλυπτε πε-

ρουπτώσεις μόνο όπου η ανάληψη της φροντίδας του ανήλικου γίνεται με την συγκατάθεση των γονέων του, ότι ο όρος "maintenance" στο Νόμο δεν περιλάμβανε ιατρική περίθαλψη, ότι είχε παραβιασθεί το δικαίωμα ιδιωτικής ζωής του εφεσεϊόντα, που εγγυάται το άρθρο 15 του Συντάγματος, ότι είχε ακολουθηθεί η λανθασμένη νομοθεσία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, δηλαδή έπρεπε να είχε ακολουθηθεί ο περί Κηδεμονίας Ανήλικων και Ασώτων Νόμος, Κεφ. 277, αντί ο περί Παίδων Νόμος, και ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε αξιολογήσει λανθασμένα την μαρτυρία και είχε περιπέσει σε αντιφάσεις ως προς αυτή.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Αν και υπήρχε αγγλική νομολογία που έτεινε να υποστηρίξει τις απόψεις του εφεσεϊόντα, η ορθή ερμηνεία του όρου "receive" στο άρθρο 3 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352, βασισμένη επίσης στην πιο πρόσφατη αγγλική νομολογία, ήταν ότι στον όρο έπρεπε να δοθεί η ευρύτερη δυνατή ερμηνεία, ώστε να περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει ρητή άρνηση παροχής συγκατάθεσης από τους γονείς του ανήλικου. 15
- (β) Στην προκειμένη περίπτωση, ορθά το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε βρει ότι δεν είχε υπάρξει ρητή άρνηση παροχής συγκατάθεσης από τους γονείς της ανήλικης, αλλά μόνο απλή μη παροχή συγκατάθεσης, γεγονός που έδιδε την δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 3, και κατά ακολουθία του άρθρου 4, του Νόμου. 20
- (γ) Ο όρος "maintenance" στο άρθρο 3(1) του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352, περιλάμβανε και την αναγκαία ιατρική περίθαλψη. 25
- (δ) Η εφαρμογή των προνοιών των άρθρων 3 και 4 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ.352, δεν παραβίαζε το δικαίωμα ιδιωτικής ζωής του εφεσεϊόντα, που εγγυάται το άρθρο 15 του Συντάγματος, διότι έγινε για την προστασία της ζωής της ανήλικης, δικαίωμα που επίσης εγγυάται το Σύνταγμα. 30
- (ε) Ενόψει του επείγοντος του θέματος, και εφόσον εκείνο που επιδιώκετο ήταν η προστασία της ζωής της ανήλικης, και όχι της περιουσίας της, ορθά είχε εφαρμοσθεί η διαδικασία των άρθρων 3 και 4 του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352, αντί της διαδικασίας που προβλέπει ο περί Κηδεμονίας Ανήλικων και Ασώτων Νόμος, Κεφ. 277. 35
- (στ) Το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε αξιολογήσει ορθά την μαρτυρία

και ορθά είχε φθάσει στο συμπέρασμα ότι από τα γεγονότα της υπόθεσης δικαιολογείτο η έκδοση διατάγματος για συνέχιση της άσκησης των πατρικών δικαιωμάτων πάνω στην ανήλικη από τον Διευθυντή του Τμήματος Κοινωνικής Ευημερίας.

- 5 *Η έφεση απορρίφθηκε χωρίς έξοδα.*

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

London Borough of Lewisham v. Lewisham Juvenile Court [1980] A.C.P. 273,

- 10 *W. v. Nottinghamshire County Council [1982] 1 All E.R. 1.*

Έφεση.

- 15 Έφεση από τον καθ' ού η αίτηση κατά του διατάγματος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Μιχαηλίδου (κα)) που δόθηκε στις 9 Αυγούστου, 1990 (Αρ. Αγωγής 302/90) με το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ η απόφαση του Διευθυντή του Τμήματος Κοινωνικής Ευημερίας ημερ. 15.6.90 να ασκεί πατρικά δικαιώματα και εξουσίες σε σχέση με την ανήλικη Στεφανία Χαραλάμπους.

Κορφιώτης, για τον Εφεσεύοντα.

- 20 *Στ. Ιωαννίδου (κα), Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α', για τους Εφεσίβλητους.*

Cur. adv. vult.

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ.: Την ομόφωνη απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Π. Αρτέμης, Δ.

- 25 ΑΡΤΕΜΗΣ, Δ.: Η έφεση στρέφεται εναντίον διατάγματος του πρωτόδικου δικαστηρίου με το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ η απόφαση του Διευθυντή Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας ("ο Διευθυντής") ημερομηνίας 15.6.1990 να ασκεί τα πατρικά δικαιώματα και εξουσίες σε σχέση με την ανήλικη Στεφανία Χαραλάμπους, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του περί Παίδων
30 Νόμου Κεφ. 352 ("ο Νόμος").

Σύντομη παράθεση του νομικού πλαισίου και των γεγονότων όπως αυτά εκτίθενται στην πρωτόδικη απόφαση, είναι απαραίτητη

για καλύτερη κατανόηση των λόγων έφεσης.

Η ανήλικη Στεφανία Χαραλάμπους μεταφέρθηκε από τους γονείς της τον Ιούνιο 1990 σε νοσοκομείο του Λονδίνου όπου διαπιστώθηκε ότι η μικρή έπασχε από λευχαιμία, και ότι απαιτείτο χημειοθεραπεία για αντιμετώπιση της ασθένειας. Μεταγγίσεις παραγώνων του αίματος ήταν απαραίτητες για την θεραπεία. Ο εφεσείων και η σύζυγος του, λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων ως μάρτυρες του Ιεχωβά, πήραν το παιδί από το νοσοκομείο και επέστρεψαν στην Κύπρο.

Στις 14.6.1990 ο εφεσείοντας επισκέφθηκε την Πολυκλινική "Ευαγγελίστρια" στη Λευκωσία όπου το παιδί εξετάστηκε και διαπιστώθηκε ότι έπασχε από λευχαιμία, και ότι απαιτείτο άμεση μετάγγιση αίματος. Όταν οι γιατροί ανάφεραν τούτο, οι γονείς αρνήθηκαν και πάλιν τη μετάγγιση. Έφυγαν από την κλινική αφού ζήτησαν χρόνο να το σκεφθούν και αφού είπαν ότι θα επανέρχονταν για να συμπληρωθούν οι εξετάσεις. Από την προηγούμενη μέρα (13.6.90) η Αστυνομία, κατόπιν κάποιων πληροφοριών, είχε αρχίσει έρευνες για την εντόπιση του εφεσείοντα και της ανήλικης κόρης του και σε κάποιο στάδιο είχε εκδοθεί και ένταλμα σύλληψης του. Τελικά η Στεφανία μεταφέρθηκε πάλιν από τους γονείς της στην Πολυκλινική "Ευαγγελίστρια" το απόγευμα της 15.6.90.

Το βράδυ της ίδιας ημέρας το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, αφού είχε ήδη υπόψη του την περίπτωση και κατόπιν γνωμάτευσης του Γενικού Εισαγγελέα, επενέβη και πήρε το παιδί υπό τη φροντίδα του, σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 3 του Νόμου, επιδίδοντας στους γονείς σχετική ειδοποίηση. Στη συνέχεια τους επεδόθη άλλη σχετική ειδοποίηση, με την οποία ο Διευθυντής του Τμήματος τους πληροφορούσε ότι ανέλαβε και την πατρική εξουσία, σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 4 του Νόμου. Μετά δόθηκε από Κοινωνική Λειτουργό, που ήταν εξουσιοδοτημένη από το Διευθυντή, συγκατάθεση στους γιατρούς για την απαραίτητη μετάγγιση αίματος και για οποιαδήποτε άλλη θεραπεία ήταν αναγκαία κάτω από τις περιστάσεις. Οι γονείς της Στεφανίας σε όλο αυτό το διάστημα επέμεναν ότι η μικρή μπορούσε να ταξιδεύσει και ότι είχαν πρόθεση να τη μεταφέρουν σε νοσοκομείο στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου, όπως ισχυρίζονταν, μπορούσε να γίνει κατάλληλη θεραπεία χωρίς την ανάγκη μετάγγισης αίματος. Οι γιατροί στην Κύπρο δεν μπορούσαν να δώσουν τη συγκατάθεση τους για να ταξιδεύσει η Στεφανία γιατί, κατά την άποψή τους, η κατάσταση της υγείας της ήταν τέτοια που ένα ταξίδι πιθανόν να έθετε τη ζωή της σε κίνδυνο.

Όσον αφορά το νομικό πλαίσιο παραθέτουμε αυτούσια πιο κάτω τα άρθρα 3 και 4 του Νόμου, με βάση τα οποία ο Διευθυντής ενήργησε στη συγκεκριμένη περίπτωση:

5 “3.(1) Where it appears to the Director with respect to a child appearing to him to be under the age of sixteen -

(a) that he has neither parent nor guardian or has been and remains abandoned by his parents or guardian or is lost; or

10 (b) that his parents or guardians are, for the time being or permanently, prevented by reason of mental or bodily disease, or infirmity or other incapacity or any other circumstances from providing for his proper accommodation, maintenance or upbringing and there is no available person or persons capable, fit or willing to undertake the care of such child; and

15 (c) in either case, that the intervention of the Social Welfare Department under this section is necessary in the interests of the welfare of such child,

it shall be lawful for the Director to receive the child into care under this section.

20 (2) Where the Director has received a child into his care under this section it shall, subject to the provisions of this part, be his duty to keep the child in his care so long as the welfare of the child appears to him to require it and the child has not attained the age of eighteen.

25 (3) Nothing in this section shall authorize the Director to keep a child in his care under this section if any parent or guardian desires to take over the care of the child and the Director shall, in all cases where it appears to him to be consistent with the welfare of the child so to do, endeavour to secure that the care of the child is taken over either -

30 (a) by a parent or guardian of his; or

(b) by a relative or friend of his, being, where possible, a person of the same religious persuasion as the child or who gives an undertaking that the child will be brought up in that religious persuasion.”

“4.(1) Subject to the provisions of this Part, the Director may assume with respect to any child in his care under section 3 in whose case it appears to him -

(a) that his parents are dead and that he has no guardian; or

(b) that a parent or guardian of his (hereinafter referred to as “the person on whose account the assumption was required”) has abandoned or neglected him or suffers from some permanent disability rendering the said person incapable of caring for the child, or is of such habits or mode of life as to be unfit to have the care of the child,

that all the rights and powers which the deceased parents would have if they were still living or, as the case may be, all the rights and powers of the person on whose account the assumption was required, shall vest in the Director.

(2) In the case of an assumption made by virtue of paragraph (b) of subsection (1), unless the person on whose account the assumption was required has consented in writing to the making of the assumption, the Director, if the whereabouts of the said person are known to him, shall forthwith after the making of the assumption serve on him notice in writing of the making thereof; and if not later than one month after such notice is served on him, the person on whose account the assumption was required serves a notice in writing on the Director objecting to the assumption, the assumption shall, subject to the provisions of subsection (3), lapse on the expiration of fourteen days from the service of the notice of objection.

Every notice served by the Director under this subsection shall inform the person on whom the notice is served of his right to object to the assumption and of the effect of any objection made by him.

(3) Where a notice has been served on the Director under subsection (2) the Director may, not later than fourteen days from the receipt by him of the notice, complain to the Court of the District in which the child is in care, and in that event the assumption shall not lapse by reason of the service of the notice until the determination of the complaint, and the Court may, on the hearing of the complaint, order that the assumption shall not lapse by reason of the service of the notice:

5 Provided that the Court shall not so order unless satisfied that the child had been, and at the time when the assumption was made, remained, abandoned, or neglected by the person who made the objection or that that person is unfit to have the care of the child by reason of unsoundness mind or mental deficiency or by reason of his habits or mode of life.

10 (4) A notice under this section may be served by post but suitable evidence of posting must be provided and any notice served by the Director under subsection (2) shall not be duly served by post unless it is sent in a registered letter”.

15 Το επίδικο θέμα το οποίο είχε να αποφασίσει το πρωτόδικο Δικαστήριο, όπως το ίδιο αναφέρει στην απόφασή του, ήταν “κατά πόσο θα εκπνεύσει η ανάληψη της πατρικής εξουσίας ή αν ο διευθυντής του Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας θα συνεχίσει να έχει την ανήλικη Στεφανία Χαραλάμπους υπό τη φροντίδα του και να ασκεί τα πατρικά δικαιώματα και εξουσίες σε σχέση με τις διατάξεις του άρθρου 4 του περί Παιδων Νόμου Κεφ.352”. Η αίτηση στο πρωτόδικο Δικαστήριο έγινε από το Διευθυντή μέσα στα πλαίσια της διαδικασίας που περιγράφεται στα εδάφια (2) και (3) του άρθρου 4 (πιο πάνω).

20 Το πρωτόδικο Δικαστήριο, με βάση την ενώπιον του μαρτυρία και μετά από ανάλυση του νομικού πλαισίου, βρήκε ότι η άρνηση των γονιών να παράσχουν την απαραίτητη ιατρική θεραπεία στην ανήλικη θυγατέρα τους τους καθιστούσε ακατάλληλους να έχουν τη φροντίδα της και αποφάνθηκε ότι η απόφασή του Διευθυντή να αναλάβει την άσκηση των πατρικών δικαιωμάτων έπρεπε να συνεχιστεί.

Οι λόγοι έφεσης είναι:

30 “1. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο ερμήνευσε λανθασμένα τες σχετικές νομοθετικές διατάξεις και ειδικότερα το άρθρο 3 του Κεφ. 352 αφού αποφάσισε:-

α) Ότι το άρθρο 3 του Κεφ. 352 δίδει δικαίωμα εις τον Διευθυντή του Γραφείου Ευημερίας να παίρνει υπό την φροντίδα του ανήλικους παρά την αντίθεση των φυσικών των γονέων.

β) Ότι η υπό εξέταση περίπτωση πληροί τες προϋποθέσεις εφαρμογής του ως άνω άρθρου.

- γ) Ότι η έννοια του όρου "maintenance" στην παράγραφο 1 (β) του ίδιου άρθρου σημαίνει "η παροχή οτιδήποτε σχετικού προς την ευημερία της ανήλικου".
2. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο ερμήνευσε λανθασμένα τες διάφορες αποφάσεις τες οποίες αναφέρει εις την απόφαση του και ειδικότερα τες αποφάσεις *L.B. Lewisham v. Lewisham Juvenile Court* [1979] 2 All E.R. 297 και *W. v. Nottinghamshire County Council* [1982] 1 All E.R. 1 και ή εδέχθη παρεμπόδιτους αναφορές (OBITER DICTUM) ως δεσμευτική νομολογία (PRECEDENT) και ή παρέλειψε να εφαρμόση την σωστή νομολογία που προκύπτει από τες πιό πάνω αποφάσεις. 5
  3. (Εγκαταλήφθηκε).
  4. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο προέβη εις ευρήματα αντίθετα προς την ενώπιον του μαρτυρία (1) Σχετικά προς την αντίθεση των γονέων της ανήλικης εις την επέμβαση του Αιτητού (2) Ότι η ανήλικη βρισκόταν ή βρέθηκε υπό την φροντίδα του Αιτητού. 15
  5. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο με την απόφαση του παραβιάζει Συνταγματικά και εκ του Νόμου Δικαιώματα του Καθ' ου η Αίτηση. 20
  6. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο εσφαλμένα εθεώρησε ότι δεν μπορεί να αποφασίση ποιιά υπό τες περιστάσεις είναι η καλύτερη λύση για εξυπηρέτηση της ευημερίας της ανήλικου και ή δεν εξέτασε τους ισχυρισμούς του Καθ' ου η αίτηση περί τούτου.
  7. Το Πρωτόδικο Δικαστήριο παρέλειψε να αιτιολογήση καθόλου και ή επαρκώς την απόρριψη των ισχυρισμών του Καθ' ου η αίτηση ότι η διαδικασία την οποίαν εχρησιμοποίησε ο Αιτητής τυγχάνει νομικά αβάσιμη και ή ακατάλληλη υπό τες περιστάσεις και ή να αιτιολογήση την μη εφαρμογή και ή αντίθεση της αποφάσεως του προς σωρείαν νομικών αυθειών που ετέθησαν υπ' όψιν του." 25

Στο σημείο αυτό αναφέρουμε ότι οι συνήγοροι άντλησαν βοήθεια για τα επιχειρήματα τους από Αγγλικά συγγράμματα και υποθέσεις ενόψει της απουσίας οποιασδήποτε σχετικής στην Κύπρο νομολογίας. Επίσης αναφέρουμε ότι το Κεφ.352 είναι σχεδόν το ίδιο με το Children Act, 1948, που αργότερα οι πρόνοιες του ενσωματώθηκαν 35

στο Child Care Act, 1980. Τα σχετικά άρθρα του Κεφ. 352 είναι σχεδόν πανομοιότυπα με τα αντίστοιχα άρθρα του Children Act, 1948. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 του Κεφ.352 αντιστοιχεί με το άρθρο 1 του Children Act, 1948 ενώ το άρθρο 4 του Κεφ.352 αντιστοιχεί με το άρθρο 2. Παρατηρούμε επίσης ότι η αναφορά στο Διευθυντή (Director) στο Κεφ.352 αντιστοιχεί με την αναφορά στην τοπική αρχή (local authority) στη νομοθεσία του 1948.

Σε σχέση με το λόγο 1(α) ο δικηγόρος του εφεσείοντα υποστήριξε ότι το άρθρο 3 του Νόμου δεν δίδει δικαίωμα στο Διευθυντή του Γραφείου Ευημερίας να θέτει κάτω από τη φροντίδα του παιδιά σε αντίθεση με τη θέση των φυσικών γονιών. Ο δικηγόρος του εφεσείοντα δέχεται μιν ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου μπορεί ο Διευθυντής να αναλάβει τη φροντίδα χωρίς την συγκατάθεση των γονιών, αλλά εκείνο που αποδίδει ως λάθος στον πρωτόδικο Δικαστή είναι “ότι βρήκε ότι μπορεί να γίνει η λήψη της φροντίδας κατ’ αντίθεση της θέσης των φυσικών γονιών”. Για στήριξη του πλιό πάνω επιχειρήματος βασίστηκε στην ερμηνεία του όρου “receive” που απαντάται στο άρθρο 3 του Νόμου που κατά την άποψη του υπονοεί την ύπαρξη συγκατάθεσης των γονιών και δεν δίδει στο Διευθυντή δικαίωμα “to take”. Παρέπεμψε δε σχετικά στο σύγγραμμα του Stephen Cretney, Principles of Family Law, 4η Έκδοση, σελ.494, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι το σχετικό άρθρο στο Children Act “imposes a duty to receive not a power to take into care”:

“The emphasis of the 1948 legislation was thus, as we have seen, on the need to return children to their parents; and the main purpose of voluntary care was to cater for short-term difficulties without overriding the rights and duties of a parent, and without recourse to the courts. As Lord Scarman put it in the leading House of Lords case *Lewisham London Borough Council v. Lewisham Juvenile Court Justices*:

“No court proceedings are required for action under these subsections. The Act provides for social casework to relieve a child’s distress and danger: it is not concerned to vindicate rights or to set a scene for litigation. The rescue of a lost or abandoned child, advice and help to a parent in difficulty are the objectives of the Legislation. An emergency must be met, and the child protected. This is the world of social administration, not a legal battlefield. The purpose of the Act is to help in an emergency which will at best be only temporary but may be prolonged.”

Hence, this provision imposes a duty to receive, not a power to

take into care; an authority has no power under these provisions to compel a parent to place his child in care. If the authority believes such action to be appropriate it must seek a court order under the Children and Young Persons Act 1969 or other procedures discussed below.

5

This “voluntary” principle was fundamental to the 1948 Act, and was adopted partly so that parents could feel confident that, in using the child care service, they would not run any greater risk of losing their child than if they made private fostering arrangements. The Act accordingly contained a provision specifically intended to “safeguard the rights of parents” which emphasises the voluntary nature of the local authority’s care, and expressly recognises the parent’s right and duty to have the care of the child.”

10

Στο σύγγραμμα Clarke Hall & Morrison on Children, 8η Έκδοση, στις επεξηγηματικές σημειώσεις αναφορικά με το Children Act, 1948, στη σελ.882 αναφέρεται:

15

“Receive.” - It is to be noted that the duty of the local authority is to receive a child into care, not to take it. Where it is considered necessary to take a child, e.g. from a bad home or neglectful parents, action must be taken under some statutory authority such as s.1 of the Children and Young Persons Act, 1969, p.130, ante.”

20

Το επιχείρημα με βάση το λόγο 1(α) και (β) είναι ότι το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η Στεφανία δεν καλύπτεται από τις πρόνοιες του άρθρου 3 και έτσι ο Διευθυντής δεν είχε δικαίωμα να τη θέσει υπό τη φροντίδα του. Όσον αφορά το λόγο 1(γ), ο συνήγορος ισχυρίστηκε ότι η έννοια της λέξης “maintenance” δεν περιλαμβάνει και την ιατρική φροντίδα, και η εισήγηση του είναι ότι η λέξη “δεν σημαίνει οτιδήποτε άλλο από τη λέξη “διατροφή” και ιδιαίτερα την παροχή των απαραίτητων υλικών αγαθών για να ζει ένα διατρεφόμενο παιδί”.

25

30

Έχουμε την άποψη ότι ο λόγος 1 δεν μπορεί να αποφασισθεί χωρίς αναφορά και στο λόγο 2 της έφεσης. Όπως υποστήριξε ο συνήγορος του εφεσείοντα, το πρωτόδικο Δικαστήριο κατέληξε στην επίδικη απόφαση του και έδωσε τη λανθασμένη ερμηνεία του όρου “maintenance” επειδή παρερμήνευσε τις αποφάσεις *London Borough of Lewisham v. Lewisham Juvenile Court* [1980] A.C.P. 273 και *W. v. Nottinghamshire County Council* [1982] 1 All E.R. 1.

35

Εν πρώτοις παρατηρούμε ότι σε καμμία από τις πύό πάνω υπο-

θέσεις δεν εγέρθηκε ακριβώς το ίδιο θέμα - δηλαδή το Δικαστήριο δεν ασχολήθηκε άμεσα ούτε στην μιά ούτε στην άλλη υπόθεση με το θέμα που ήγειρε ο συνήγορος του εφεσείοντα, δηλαδή κατά πόσο ο Διευθυντής μπορεί να αναλάβει τη φροντίδα των παιδιών με βάση το άρθρο 3 σε αντίθεση με την επιθυμία των γονιών. Εν πάση περιπτώσει παραθέτουμε εκείνα τα αποσπάσματα από τις πιο πάνω Αγγλικές αυθεντίες που θα μπορούσαν έμμεσα, κατά την άποψη μας, να βοηθήσουν στην παρούσα περίπτωση. Τα αποσπάσματα από την *Lewisham* (πιο πάνω) βρίσκονται στις σελ. 282, 290, 304 και είναι τα ακόλουθα:

This subsection (1(1) of the Children Act, 1948) is silent as to the powers exercisable by a local authority in the discharge of this duty. It does not empower a local authority to take a child away from its parents but only imposes a duty to receive it if the necessary conditions are satisfied. If a local authority has power to take a child away from its parents when they object to the local authority receiving it into their care, that power must be found elsewhere. Whether or not a local authority has such power and whether in practice only children not abandoned or lost and to whom the section applies are received into a local authority's care when the parents consent to that happening cannot, in my opinion, affect the construction to be placed on section 1(3)."

.....

Since the point does not arise for decision in the present case, I shall express no concluded view as to whether there may be circumstances in which a local authority is under a duty to receive a child into care without the consent of its parent or guardian. It seems to me that such circumstances must exist under section 1(1)(a) and possibly under subsection (1)(b) of the Act. However this may be, there is no doubt that, in the present case, the child was received with his mother's consent into care by the authority under section 1(1)."

.....

“The Legislation

This House has to consider in this appeal two ways in which a child who is at risk may be put into the care of a local authority. One is “voluntary” (a not wholly accurate term, but in common use) under Part I of the Act of 1948, as amended, and the other is

compulsory in character - through court proceedings under Part I of the Children and Young Persons Act 1969, as amended. The voluntary method was used in the present case: but it cannot be fully understood in isolation from the compulsory method through court proceedings.

5

.....

The genesis of "voluntary care" now becomes apparent. It was to meet an emergency situation without the need of recourse to the courts, and without having to override the rights and duties of a parent. If it appears to a local authority that the parent or parents of a child have disappeared or have become ill or are incapacitated or prevented by circumstances from providing for his proper accommodation, maintenance, and upbringing, and that its intervention is necessary in the interests of the welfare of the child, section 1(1) of the Children Act 1948 (as amended by section 56 of the Act of 1975) provides that it shall be its duty to receive the child into care. The subsection is silent as to the powers exercisable by the local authority in the discharge of its duty; and it is to be observed that the duty is "to receive". The subsection contains no express provision empowering a local authority to remove a child from a parent against his consent; and, bearing in mind the terms of subsection (3), to which I shall be referring, I am not prepared to read any such provision into subsection (1). Nor is it necessary to do so, since the authority has its Act of 1969 powers.

10

15

20

Having received a child into care under subsection (1), the local authority is placed by subsection (2) under the duty to "keep the child in their care so long as the welfare of the child appears to them to require it and the child has not attained the age of 18."

25

Από την απόφαση *W. v. Nottinghamshire* (πρό πάνω): το σχετικό απόσπασμα είναι το ακόλουθο από τη σελ.6:

30

"The error of the Divisional Court is probably to be explained by the reference in the quoted passage to 'voluntary placement'. Care under the 1948 Act is often spoken of as 'voluntary care', to distinguish it from care under an order made under the Children and Young Persons Act 1967, but it is an inaccurate expression. Care under the 1948 Act is usually voluntary placement by the parent, but not necessarily. Section 1 of the 1948 Act covers various situations which are not in any sense 'voluntary' so far as parents are concerned."

35

Παραθέτουμε τώρα τα επιχειρήματα της δικηγόρου του εφεσί-
βλητου, σχετικά με τους λόγους 1 και 2 της έφεσης.

5 Το άρθρο 3 ισχυρίστηκε η κα Ιωαννίδου, καλύπτει και περιπτώ-
σεις που δεν emπίπτουν στην έννοια της οικειοθελούς φροντίδας και
σε αυτές τις περιπτώσεις ο Διευθυντής μπορεί να αναλάβει τη φρο-
ντίδα παιδιού άσχετα με το αν υπάρχει συγκατάθεση ή αντίθεση.
10 Εκτός από τις περιπτώσεις που απαριθμεί το άρθρο 3, υπάρχουν
κατά την κα Ιωαννίδου και άλλοι αντικειμενικοί λόγοι που emποδί-
ζουν τους γονείς να δώσουν τα αναγκαία μέσα συντήρησης και αυ-
15 τοί οι λόγοι συγχρόνως emποδίζουν τη συγκατάθεση ή / και μπορεί
να emποδίζουν την ρητή έκφραση αντίθεσης. Κλασσικό παράδειγμα
είναι κατά την άποψη της η παρούσα περίπτωση όπου οι θρησκευ-
τικές πεποιθήσεις των γονιών όχι μόνο τους emπόδιζαν να δώσουν
τη συγκατάθεση τους αλλά και να έρθουν σε αντίθεση με την ανάλη-
ψη φροντίδας από το Διευθυντή. Είπε επίσης ότι αυτό το άρθρο δεν
20 προβλέπει ρητά τη συγκατάθεση των γονιών αλλά ούτε και έμμεσα
εξυπακούει κάτι τέτοιο.

20 Για στήριξη της θέσης της επικαλέστηκε και το άρθρο 3(3), στο
οποίο προβλέπεται ότι, έστω και αν οι γονείς επιθυμούν να πάρουν
πίσω τη φροντίδα του παιδιού, το παιδί δεν παραδίδεται στους γο-
νείς αυτομάτως αλλά μόνο αν η ευημερία του το επιτρέπει. Παρέ-
πεμψε δε στη **Lewisham** (πίο πάνω) για υποστήριξη της θέσης της,
όπως επίσης στο απόσπασμα από την **Nottinghamshire** (πίο πάνω),
καθώς και στο σύγγραμμα του Stephen Cretney, αλλά σε διαφορετι-
25 κές σελίδες (492 και 493) για υποστήριξη της θέσης της ότι η emπό-
θεση των παιδιών στη φροντίδα του Διευθυντή δεν χρειάζεται να εί-
ναι θεληματική.

30 Εν πάση περιπτώσει ανέφερε ότι από τη μαρτυρία δεν υπήρχε
ένδειξη ότι οι γονείς είχαν πράγματι εκφράσει αντίθεση στην ανά-
ληψη της φροντίδας από το Διευθυντή. Εκείνο που εξέφραζαν, ήταν
η επιθυμία τους να πάρουν τη Στεφανία στο εξωτερικό. Επίσης οι
γονείς έφεραν ένσταση στη μετάγγιση αίματος και όχι στην ανάλη-
ψη της φροντίδας και είναι γι' αυτό που έκρυψαν το παιδί. Ένστα-
ση, ανέφερε, υπήρξε μόνο αναφορικά με την ανάληψη των πατρικών
35 δικαιωμάτων.

Καταλήγοντας, είπε ότι πρώτο δεν χρειάζεται συγκατάθεση και
δεύτερο, ότι παρά την αντίθεση των γονιών, ακόμα και αν εκφρα-
σθεί ρητά κατά ή πριν την ανάληψη της φροντίδας, ο Διευθυντής, αν
τηρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 3, μπορεί να αναλάβει το

παιδί, εφόσον, όπως ισχυρίστηκε το άρθρο 3(1) καλύπτει περιπτώσεις, όπως η παρούσα, όπου χρειάζεται η άμεση επέμβαση του Διευθυντή όπου οι γονείς δεν μπορούν να προσφέρουν την αναγκαία συντήρηση, χωρίς να ενδιαφέρεται για την άποψη των γονιών. Η μόνη προϋπόθεση είτε, είναι η ύπαρξη άμεσης ανάγκης φροντίδας και συντήρησης του παιδιού. Παρέπεμψε σχετικά στο σύγγραμμα The Children Act, 1948 του Morrison κ.α., όπου αναφέρεται στη σελ.33 ότι “no formal resolution is required before the child is received into the authority’s care, the object of the present section being to enable the authority to act quickly whenever it appears that intervention is necessary for the welfare of the child”.

Όσον αφορά την ερμηνεία του όρου “receive”, υποστήριξε ότι πρέπει να δοθεί σε αυτή ευρεία έννοια, ώστε να καλύπτονται όλες οι περιπτώσεις του άρθρου 3, δηλαδή τόσο οι περιπτώσεις όπου παραδίδονται τα παιδιά από τους γονείς με δική τους πρωτοβουλία, όσο και οι περιπτώσεις όπου ο Διευθυντής τα παίρνει χωρίς τη συγκατάθεση τους, όπως επίσης και οι περιπτώσεις όπου αυτά παραδίδονται στο Διευθυντή από τρίτους. Ο όρος “receive” σύμφωνα με την κα Ιωαννίδου, δεν υποδηλώνει κατ’ ανάγκη συγκατάθεση των γονιών, γιατί η σχετική διάταξη που χρησιμοποιείται αναφέρεται σε όλες τις περιπτώσεις που προηγούνται του όρου και που περιλαμβάνουν και περιπτώσεις όπου δεν τίθεται θέμα συγκατάθεσης των γονιών.

Πρόσθεσε επίσης ότι, παρόλον που η ανάληψη της φροντίδας και η ανάληψη των πατρικών δικαιωμάτων έγινε σχεδόν ταυτόχρονα, εντούτοις υπήρχε χρόνος για να εκφρασθεί η αντίθεση των γονιών στην ανάληψη της φροντίδας.

Υποστήριξε περαιτέρω ότι επεξηγήθηκαν στους γονείς τα δικαιώματά τους και ανέφερε ότι κατά το χρόνο της επίδοσης των επιστολών ήταν παρόντες και οι δικηγόροι τους, οι οποίοι θα μπορούσαν να τους συμβουλευθούν.

Όσον αφορά την ερμηνεία της λέξης “maintenace” παρέπεμψε σε διάφορα λεξικά για να υποστηρίξει τη θέση της ότι ο όρος περιλαμβάνει και την παροχή ιατρικής περιθαλψης και ότι η μετάγγιση αίματος αποτελεί μέρος της περιθαλψης αυτής.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο αποδέχθηκε εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντα ότι το Δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να εξετάσει κατά πόσο τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις του άρθρου 3 κατά το χρόνο που ο Διευθυντής ανέλαβε τη φροντίδα προτού προχωρήσει να

εξετάσει κατά πόσο συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του άρθρου 4. Τα επίδικα αιμοσπάσματα από την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου, στα οποία αναφέρονται οι λόγοι έφεσης 1 και 2 είναι τα εξής:

5 “Δυνάμει των όσων ανάφερα πιο πάνω συνεπώς θα πρέπει να προχωρήσω να εξετάσω αν κατά τον χρόνο της ανάληψης των πατρικών εξουσιών η συμπεριφορά των γονιών της Στέφανης ήταν τέτοια ώστε να ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις του Νόμου.

10 Η όλη διαφωνία, κατά την άποψη μου, ξεκινά από τη φράση η οποία περιέχεται στην παράγραφο γ) του άρθρου 3(1) “it shall be lawful for the director to receive the child into his care under this section” σε μετάφραση:

15 “Νομιμοποιείται ο Διευθυντής να λάβει το παιδί κάτω από την προστασία του δυνάμει του παρόντος άρθρου”. Ωφείλω να πω ότι το θέμα αυτό με απασχόλησε ιδιαίτερα διότι από την θέση την οποία θα λάβει το Δικαστήριο πιστεύω ότι κρίνονται και τα επόμενα στάδια που ακολούθησε ο Διευθυντής Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας με την ανάληψη της πατρικής εξουσίας δυνάμει του άρθρου 4, εδάφιο 3 του Νόμου. Το ερώτημα δηλαδή το οποίο θα πρέπει να απαντησω εν πρώτοις είναι κατά πόσο η συγκατάθεση των γονιών αποτελεί νομική προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου αυτού και την άσκηση της εξουσίας του Διευθυντή.”

.....

25 “Σύμφωνα με την απόφαση **W. v. Nottinghamshire County Council** (ανωτέρω) η έκφραση η οποία αποδίδεται στην φροντίδα την οποία αναλαμβάνει ο Διευθυντής δυνάμει του Νόμου 1948 “voluntary care” (οικειοθελής φροντίδα) δεν συνιστά ακριβή έκφραση. Η φροντίδα δυνάμει του Νόμου 1948 είναι συνήθως αποτέλεσμα οικειοθελούς εναπόθεσης του παιδιού από τον γονέα του στη φροντίδα της τοπικής Αρχής αλλά όχι απαραίτητως. Κατά την άποψη του Δικαστή Οππρόντ, L.J. το άρθρο 1 του Νόμου 1948 αντίστοιχο με το άρθρο 3 του Κεφ. 352, καλύπτει διαφορετικές περιπτώσεις όπου δεν εμπίπτουν απαραίτητως στην έννοια της “οικειοθελούς φροντίδας”. Κατά την άποψη μου, από 30 την όλη παράθεση των Αγγλικών Αυθεντιών και της άποψης των διαφόρων συγγραφέων, βρίσκω ότι το όλο θέμα έχει ξεκαθαρίσει στην τελευταία χρονολογικά απόφαση **W. v. Nottinghamshire** (ανωτέρω). Τη θέση μου αυτή υποστηρίζει, πάντοτε κατά την γνώμη μου, και αυτό καθ’ αυτό το άρθρο 3 του Νόμου του 40 Κεφ.352 όπου πουθενά εκτός από την φράση “receive .... into his

care” δεν αναφέρεται ρητά ότι απαιτείται και συγκατάθεση των γονιών για την ανάληψη αυτή. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι ο Νομοθέτης ενεπιστεύθηκε την φρονίδα των παιδιών αυτών τα οποία εμπίπτουν στην κατηγορία α ή β του άρθρου 3 και η διακριτική ευχέρεια την οποία διαθέτει ο Διευθυντής σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα να επεμβαίνει για να αντιμετωπίσει εξαιρετικές και επείγουσες περιπτώσεις, ενισχύει την πιο πάνω θέση.

Συνεπώς, κατά την άποψη μου, στον όρο “receive” στην συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να αποδοθεί η ευρύτερη δυνατή έννοια έτσι που να καλύπτει τόσο τις περιπτώσεις που τα παιδιά παραδίδονται από τους γονείς στην φρονίδα του Διευθυντή όσο και τις περιπτώσεις που ο Διευθυντής επεμβαίνει με αποκλειστικά δική του πρωτοβουλία και χωρίς την συγκατάθεση των γονιών, θέτει παιδιά κάτω από την φρονίδα του εξασκώντας πάντοτε την διακριτική του ευχέρεια.

Με την ερμηνεία αυτή, κατά την άποψη μου, εξυπηρετούνται οι σκοποί και οι επιδιώξεις του Νομοθέτη ο οποίος αποσκοπούσε στην προστασία των παιδιών στις περιπτώσεις εκείνες που χρειάζονται άμεση και αποτελεσματική φρονίδα με τελικό στόχο το συμφέρον τους.

Επιπλέον, τώρα να εξετάσω τα γεγονότα που αφορούν την υπόθεση αυτή. Από την ενώπιον μου μαρτυρία, η οποία όπως ανέφερα, δόθηκε για την πλευρά του Αιτητή και από την μόνη μαρτυρία η οποία προσφέρθηκε για τον καθ’ ου η Αίτηση δηλαδή την ένορκη δήλωση του ιδίου που συνοδεύει την ένσταση, βρίσκω και αποδέχομαι ως αληθινά γεγονότα τα εξής: . . . .”

Το Δικαστήριο στη συνέχεια αναλύει την ενώπιον του μαρτυρία όπως αυτή εμφανίζεται μετά από τις ένορκες δηλώσεις για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά των γονιών της Στεφανίας ήταν τέτοια που να νομιμοποιεί την επέμβαση του Διευθυντή.

Το επίδικο θέμα στην παρούσα υπόθεση, όπως πολύ ορθά επσήμανε το πρωτόδικο Δικαστήριο, είναι κατά πόσο με βάση τις πρόνοιες του άρθρου 4 του Νόμου θα εκπνεύσει η ανάληψη της παιτρικής εξουσίας από το Διευθυντή ή αν θα συνεχίσει. Αναπόφευκτα όμως και λόγω της διατύπωσης του άρθρου 4 το Δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να υπεισέλθει - όπως και έκανε - και στην ανάλυση του άρθρου 3 και να κρίνει κατά πόσο πληρούνταν και οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο αυτό.

Η πρώτη μας παρατήρηση αναφορικά με το λόγο έφρασης 1 είναι ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν αποφάσισε ότι το άρθρο 3 δίνει εξουσία στο Διευθυντή να παίρνει κάτω από τη φροντίδα του ανήλικους παρά την αντίθεση των γονιών. Το ερώτημα με το οποίο ασχολήθηκε είναι κατά πόσο η συγκατάθεση των γονιών αποτελεί νομική προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου αυτού και την άσκηση της εξουσίας του Διευθυντή. Κατά την άποψη μας υπάρχει κάποια διαφορά μεταξύ της αντίθεσης (ρητής έκφρασης ένστασης) και της παροχής συγκατάθεσης. Το Δικαστήριο, αφού αναφέρθηκε τόσο στην **Lewisham** όσο και στην **Nottinghamshire**, όπως επίσης και στα σχετικά συγγράμματα, αποφάσισε, έχοντας κυρίως υπόψη την απόφαση του Οππορντ L.J. στην **Nottinghamshire**, ότι για να αναλάβει ο Διευθυντής τη φροντίδα με βάση το άρθρο 3 δεν απαιτείται η συγκατάθεση των γονιών. Εν όψει του συμπεράσματος του αυτού έδωσε στον όρο "receive" την "ευρύτερη δυνατή έννοια" (βλ. σελ. 237 και 238 των πρακτικών).

Κατά την άποψη μας στον όρο "receive" δεν μπορεί να δοθεί η στενή έννοια της θεληματικής παράδοσης, γιατί σε ορισμένες από τις περιπτώσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 3 είναι εκ των πραγμάτων αδύνατη ρητή συγκατάθεση των γονιών. Έτσι, παρόλον που στις πλείστες περιπτώσεις όπου εφαρμόζεται το άρθρο (που κατά τη γνώμη μας είναι οι περιπτώσεις όπου οι γονείς αδυνατούν για διάφορους λόγους να φροντίσουν τα παιδιά τους) οι γονείς συγκατατίθενται, η διατύπωση του άρθρου δεν αποκλείει και περιπτώσεις όπου οι γονείς αδυνατούν για διάφορους λόγους να δώσουν τη συγκατάθεση τους. Το άρθρο 3 σίγουρα δεν εφαρμόζεται κατά την κρίση μας στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι γονείς εκφράζουν ρητά την αντίθεση τους στην ανάληψη της φροντίδας από το Διευθυντή. Στην Αγγλία σε τέτοιες περιπτώσεις υπάρχει η διαδικασία κάτω από το Children and Young Persons Act.

Κατά συνέπεια, το επόμενο ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι κατά πόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρξε ρητή έκφραση αντίθεσης εκ μέρους των γονιών. Το πρωτόδικο Δικαστήριο βρήκε από την ενώπιον του μαρτυρία ότι οι γονείς δεν αμφισβήτησαν την επέμβαση του Διευθυντή και ότι παρά μόνο στις 18.6.90 αποστάληκε, και επιδόθηκε στις 20.6.90, ένσταση δυνάμει του άρθρου 4(2) (ένσταση στην ανάληψη των πατρικών δικαιωμάτων). Το εύρημα αυτό το Δικαστηρίου υποστηρίζεται κατά την άποψη μας από την ενώπιον του μαρτυρία. Επίσης δεν νομίζουμε ότι το γεγονός ότι οι δύο ειδοποιήσεις (για ανάληψη φροντίδας και ανάληψη πατρικών δικαιωμάτων) έγιναν ταυτόχρονα επηρέασε αρνητικά ή αφαι-

ρεσε από τον εφεσεύοντα οποιαδήποτε του δικαιώματα να εκφράσει είτε προφορικά είτε γραπτά την αντίθεση του στην ανάληψη φροντίδας της κόρης του, σύμφωνα με το άρθρο 3.

Όσον αφορά το λόγο έφεσης 2 η άποψη μας είναι ότι αυτός δεν ευσταθεί. Εκείνο που συνάγεται από την *Lewisham* (πιο πάνω) είναι ότι φαίνεται ότι το *Child Care Act* σίγουρα δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου οι γονείς ρητά φέρουν ένσταση στην ανάληψη της φροντίδας: "...if a local authority has power to take a child away from its parents when they object to the local authority receiving it into their care, that power must be found else where" (*Viscount Dilhorne*, p.282).

Αναφορικά με το ερώτημα κατά πόσο απαιτείται συγκατάθεση, το Δικαστήριο δεν ασχολήθηκε με το θέμα γιατί δεν εγέρθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εκείνο που έμμεσα εξάγεται είναι ότι υπάρχει σίγουρα περίπτωση όπου η τοπική αρχή έχει καθήκον να δέχεται παιδί κάτω από τη φροντίδα της χωρίς τη συγκατάθεση του γονιού και το Δικαστήριο φαίνεται να είχε υπόψη του περίπτωση όπου οι γονείς είχαν κάποια αντικειμενική δυσκολία να δώσουν τη συγκατάθεση τους, π.χ. ήταν διανοητικά ή σωματικά ασθενείς, είχαν εξαφανισθεί, κ.λ.π., δηλαδή κυρίως στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 3(1).

Η *Nottinghamshire* επιβεβαίωσε το έμμεσο συμπέρασμα της *Lewisham* ότι δεν απαιτείται ρητή συγκατάθεση, ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου η θεληματική παράδοση των παιδιών δεν είναι απαραίτητη και ότι ο όρος "voluntary" καλύπτει και περίπτωση όπου δεν υπάρχει το στοιχείο της θεληματικής παράδοσης - ρητής συγκατάθεσης.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν έχει βασισθεί πάνω στις πιο πάνω υποθέσεις για να πει ότι ο Διευθυντής μπορεί να πάρει τα παιδιά όταν οι γονείς έχουν ένσταση. Εκείνο που έχει βρει είναι ότι το άρθρο 3 εφαρμόζεται και σε περιπτώσεις όπου η ρητή συγκατάθεση των γονιών δεν μπορούσε να δοθεί και τέτοια είναι και η περίπτωση του εφεσεύοντα, όπου οι θρησκευτικές του πεποιθήσεις τον εμπόδιζαν να δώσει τη ρητή συγκατάθεση του.

Διαφωνούμε επίσης με την εισήγηση ότι το Δικαστήριο εφάρμοσε *obiter dicta* ως δεσμευτική νομολογία και ότι παρέλειψε να εφαρμόσει τη σωστή νομολογία που προκύπτει από τις πιο πάνω αποφάσεις. Η θέση που εκφράστηκε στη *Nottinghamshire* ότι "care under the 1948 Act is not necessarily voluntary" δεν λέχθηκε εν παρόδω (*obiter*) όσον αφορά την ίδια την *Nottinghamshire*. Εν πάση

περιπτώσει το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν εφάρμοσε το απόσπασμα από την *Nottinghamshire* ως δεσμευτικό· απλώς το χρησιμοποίησε ως βοήθημα στην προσπάθεια του να ερμηνεύσει τον επίδικο όρο “receive” που χρησιμοποιείται και στο άρθρο 3 του Κεφ.352.

- 5 Σε σχέση με τους λόγους 1 και 2, ο συνήγορος του εφεσείοντα ισχυρίστηκε ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο παρέθεσε την ερμηνεία του όρου “receive” που δίδει το απόσπασμα των Clarke & Morrison (πίο πάνω), χωρίς οποιοδήποτε δικό του σχόλιο που να ανατρέπει την εν λόγω ερμηνεία. Δεν νομίζουμε να υπάρχει οτιδήποτε μεμπτό
10 στην αναφορά από το Δικαστήριο στην ερμηνεία της λέξης “receive” στο κείμενο της απόφασης. Η άποψη μας είναι ότι το Δικαστήριο παρέθεσε την εν λόγω ερμηνεία για να δείξει ότι υπάρχει διάσταση απόψεων αναφορικά με την έννοια του όρου αυτού. Στη συνέχεια προχώρησε να πει ότι κατά την άποψη του το θέμα, δηλαδή κατά πόσο η φροντίδα πρέπει να είναι οικειοθελής, ξεκαθάρισε στην υπόθεση *Nottinghamshire*.

Σε σχέση με το λόγο 1(γ) ο συνήγορος του εφεσείοντα διαφάνησε ότι η έννοια του όρου “maintenance” σημαίνει την παροχή οτιδήποτε σχετικού προς την ευημερία (welfare) του ανήλικου.

- 20 Έχουμε την άποψη ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο θεώρησε ότι ο όρος “maintenance” περιλαμβάνει και την παροχή ιατρικής φροντίδας και εφόσον η λέξη “welfare” άπτεται και της σωματικής υγείας του παιδιού δεν είναι παράλογο να θεωρηθεί ότι ο όρος “maintenance” έχει άμεση σχέση με την ευημερία του παιδιού. Κατά την άποψη μας
25 ο όρος αυτός περιλαμβάνει και την ιατρική περίθαλψη γιατί “to maintain someone in life” εξυπακούει και την παροχή της αναγκαίας ιατρικής περίθαλψης, όπου χρειάζεται.

- Έτσι, αναφορικά με το λόγο έφεσης 1(β)(γ) κρίνουμε ότι σύμφωνα με τις ερμηνείες που δόθηκαν στις λέξεις “maintenance” και
30 “receive” στο άρθρο 3(1) είναι λογικό το συμπέρασμα ότι η παρούσα περίπτωση πληρούσε τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου.

- Αναφορικά με το λόγο 4, ο ισχυρισμός είναι ότι η μαρτυρία ενώπιον του Δικαστηρίου δεν υποστήριζε τα ευρήματα του όσον αφορά την αντίθεση των γονιών της ανήλικης στην επέμβαση του Διευθυντή και ότι η ανήλικη βρισκόταν ή βρέθηκε υπό την κατοχή του Διευθυντή.
35

Το θέμα της ένστασης των γονιών έχει ήδη θιγεί και σε σχέση με τους λόγους 1 και 2 της έφεσης. Έχοντας υπόψη τη μαρτυρία που

είχε ενώπιον του το πρωτόδικο Δικαστήριο θεωρούμε ότι αυτό ορθά βρήκε ότι οι γονείς δεν έφεραν ένσταση στην ανάληψη της φροντίδας από το Διευθυντή. Ο συνήγορος του εφεσείοντα κ. Κορφιώτης στην αγόρευση του παραδέχεται ότι στα πρακτικά δεν υπάρχει 5
 πουθενά κάποια σαφής δήλωση ένστασης εκ μέρους του πατέρα ή της μητέρας της ανήλικης, αναφέροντας επίσης ότι το θέσιμο υπό τη φροντίδα και η ανάληψη πατρικών δικαιωμάτων έγιναν ταυτόχρονα. Στη συνέχεια παραπέμπει σε διάφορα αποσπάσματα από τη 10
 μαρτυρία για να υποστηρίξει τον ισχυρισμό ότι υπήρχε ένσταση εκ μέρους των γονιών. Από τα αποσπάσματα αυτά δεν προκύπτει οτιδήποτε κατά την άποψη μας που αντικρούεται με το εύρημα του Δικαστηρίου ότι δεν υπήρχε ένσταση στην ανάληψη της φροντίδας από το Διευθυντή. Ένσταση στη μετάγγιση αίματος δεν σημαίνει 15
 απαραίτητα και ένσταση στην ανάληψη της φροντίδας βάση του άρθρου 3. Εκείνο που συνέχεια ζητούσαν οι γονείς ήταν να δώσουν οι γιατροί τη συγκατάθεση τους για να μεταβεί η ανήλικη για θεραπεία στο εξωτερικό.

Ο δικηγόρος του εφεσείοντα ισχυρίζεται επίσης ότι υπάρχει αντίφαση στα ευρήματα του Δικαστηρίου, γιατί αναφέρεται σε κάποιο σημείο της απόφασης ότι, για να γίνει ανάληψη πατρικών δικαιωμάτων, πρέπει να βρισκείται ήδη το παιδί υπό τη φροντίδα του Διευθυντή, ενώ σε άλλο σημείο λέγεται ότι ο χρόνος ανάληψης της φροντίδας και των πατρικών δικαιωμάτων συμπίπτει. Τα κατ' 20
 ισχυρισμό αντιφατικά αποσπάσματα από την απόφαση του Δικαστηρίου έχουν ως εξής: 25

“Βρίσκω ότι κατά τον χρόνο κατά τον οποίο η Στέφανη τέθηκε υπό την προστασία του Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, χρόνος ο οποίος στην περίπτωση αυτή συμπίπτει με ανάληψη των πατρικών δικαιωμάτων εκ μέρους του Διευθυντή οι γονείς της ανήλικης εμποδίζονταν λόγω των θρησκευτικών 30
 τους πεποιθήσεων να συγκατατεθούν να υποστεί η ανήλικη μετάγγιση αίματος ή των παραγώγων του που ήταν απολύτως απαραίτητη και αναγκαία και χωρίς την οποία η ζωή της ανήλικης κινδύνευε άμεσα.”

“Απαραίτητη προϋπόθεση για την εξάσκηση των εξουσιών του Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας δυνάμει των 35
 προνοιών του άρθρου 4(1)(β) είναι ότι το παιδί βρίσκεται ήδη υπό την φροντίδα του δυνάμει του άρθρου 3, προϋπόθεση η οποία ικανοποιείται. Το γεγονός ότι το παιδί βρισκόταν υπό την φροντίδα του Διευθυντή κρίνεται ως πραγματικό θέμα το οποίο 40
 βάσει της μαρτυρίας που παρουσιάστηκε ενώπιον μου, ικανο-

ποιούμαι ότι συντρέχει.”

Δεν νομίζουμε ότι υπάρχει οποιαδήποτε αντίφαση ή σύγκρουση στα πιο πάνω αποσπάσματα. Η λέξη “συμπίπτει” που χρησιμοποιήσε η πρωτόδικος Δικαστής δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δόθηκαν ταυτόχρονα οι δύο επιστολές. Το συμπέρασμα μας αυτό υποστηρίζεται από το περιεχόμενο της απόφασης του πρωτόδικου Δικαστηρίου όπου, από την ενώπιον του μαρτυρία της κοινωνικής λειτουργού, βρίσκει ότι πρώτα πληροφορήθηκαν οι γονείς για την ανάληψη της φροντίδας αφού τους δόθηκε και η σχετική ειδοποίηση και στη συνέχεια έγινε η ανάληψη των πατρικών δικαιωμάτων.

Καταλήγοντας πιστεύουμε ότι πρέπει να αποτύχει και ο λόγος 4 της έφεσης.

Σύμφωνα με το λόγο 5, “το πρωτόδικο Δικαστήριο με την απόφαση του παραβιάζει συνταγματικά και εκ του νόμου δικαιώματα του (εφεσεύοντα)”. Ο δικηγόρος του εφεσεύοντα ισχυρίστηκε ότι παραβιάζεται το άρθρο 15 του Συντάγματος που προνοεί:

- “1. Έκαστος έχει το δικαίωμα όπως η ιδιωτική και οικογενειακή αυτού ζωή τυγχάνη σεβασμού.
2. Δεν χωρεί επέμβασις κατά την άσκησιν του δικαιώματος τούτου, ειμή τοιαύτη οία θα ήτο σύμφωνος προς τον νόμον και αναγκαία μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσιών ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των υπό του Συντάγματος ηγγυημένων εις παν πρόσωπον.”

Ο κ. Κορφιώτης ισχυρίστηκε ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν υπάρχει νομοθετική κάλυψη για να δικαιολογείται επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του εφεσεύοντα. Ο Νόμος τον οποίο επικαλέστηκε ο Διευθυντής, συνέχισε, δηλαδή το Κεφ. 352, δεν εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση και ανέφερε ότι και το ίδιο το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε τις επιφυλάξεις του για το κατά πόσο ακολουθήθηκε η ορθή διαδικασία.

Αντίθετα, η κα Ιωαννίδου ισχυρίστηκε ότι οι πρόνοιες του Κεφ.352 παρέχουν την αναγκαία νομοθετική εξουσιοδότηση για επιβολή περιορισμών στο άρθρο 15 του Συντάγματος και εισηγήθηκε επίσης ότι και το ίδιο παιδί είχε δικαίωμα ζωής.

Συμφωνούμε με αυτή την τοποθέτηση και θεωρούμε ότι το πρώτο δικαίωμα στην παρούσα περίπτωση το είχε το παιδί δικαίωμα ζωής, το οποίο διασφαλίζεται από το άρθρο 7 του Συντάγματος. Η επίκληση των προνοιών του Κεφ.352 έγινε για να διασφαλιστεί το δικαίωμα ζωής του παιδιού.

5

Σύμφωνα με το λόγο 6, το πρωτόδικο Δικαστήριο εσφαλμένα θεώρησε ότι δεν μπορεί να αποφασίσει ποιά, κάτω από τις περιστάσεις, είναι η καλύτερη λύση για εξυπηρέτηση της ευημερίας της ανήλικου και/ή δεν εξέτασε τους ισχυρισμούς του εφεσείοντα.

Εκείνο που ουσιαστικά αμφισβητείται με αυτό το λόγο έφεσης είναι το εύρημα του Δικαστηρίου ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση έπρεπε να εφαρμοστούν οι πρόνοιες του Περί Κηδεμονίας Ανηλίκων και Ασωτών Νόμου, Κεφ.277. Ο κ. Κορφιώτης ισχυρίστηκε ότι το Κεφ.277 θα μπορούσε να εφαρμοστεί από το ίδιο το πρωτόδικο Δικαστήριο χωρίς οποιαδήποτε αίτηση και χωρίς οποιοδήποτε άλλο δικονομικό μέσο.

10

15

Αναφορικά με το λόγο 7 της έφεσης ο κ. Κορφιώτης παρέπεμψε στα όσα ανέφερε για τους λόγους 1 και 2, οι οποίοι κατά τη γνώμη του σχετίζονται με το λόγο 7.

Η κα Ιωαννίδου απάντησε μαζί για τους λόγους 6 και 7, επειδή κατά την άποψη της είναι συνυφασμένοι και υποστήριξε ότι η δικαιοδοσία του πρωτόδικου Δικαστηρίου περιοριζόταν στην έκταση του επίδικου θέματος με βάση το άρθρο 4(3) του Κεφ.352 και ότι δεν μπορούσε να επεκταθεί και να εξετάσει το θέμα με βάση οποιαδήποτε άλλη νομοθεσία. Επέμεινε ότι η διαδικασία με βάση το Κεφ.352 ήταν η καταλληλότερη κάτω από τις περιστάσεις, κυρίως λόγω της επείγουσας ανάγκης αντιμετώπισης άμεσα του προβλήματος μετάγγισης για να αποφευχθεί ο θάνατος του παιδιού. Το Κεφ.277, κατά την κα Ιωαννίδου, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί καθόλου. Ανέφερε επίσης ότι το Κεφ.277 εφαρμόζεται κυρίως σε περιπτώσεις που έχουν σχέση με την περιουσία του ανήλικου.

20

25

30

Συμφωνούμε με τις πιο πάνω τοποθετήσεις της κας Ιωαννίδου και έχουμε την άποψη ότι το Κεφ.277 δεν ήταν η δέουσα κάτω από τις περιστάσεις νομοθεσία για εφαρμογή στη συγκεκριμένη περίπτωση.

35

Καταλήγοντας, επισημαίνουμε ότι χρειάζεται η ύπαρξη κάποιας άλλης διαδικασίας για να καλύπτει σαφώς περιπτώσεις της παρού-

σας φύσης, γεγονός που επεσήμανε και το πρωτόδικο Δικαστήριο στην απόφαση του (σελ.251 των πρακτικών):

5 “Οι εξουσίες που παρέχονται στο Διευθυντή με το Κεφ.352, είναι μεγάλες. Εκείνος είναι που έχει το δικαίωμα να καθορίζει ακόμα και το δικαίωμα επικοινωνίας των γονέων με το παιδί τους. Από τη στιγμή όμως που ο Διευθυντής εξασκήσει τα καθήκοντα του και την διακριτική του ευχέρεια αποκλειστικά και μόνο για να σωθεί η ζωή του παιδιού αυτού και αφού ο Νομοθέτης εμπιστεύθηκε στον Διευθυντή την εξάσκηση των καθηκόντων αυτών ως κατάλληλου προσώπου το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να συμφωνήσει με αυτή την θέση. Το αν σε μια άλλη διαδικασία, αν ήταν αυτή διαθέσιμη, θα μπορούσε το Δικαστήριο να καθορίσει άλλωστε το θέμα αυτό είναι κάτι για το οποίο δεν μπορώ να πω σιδηρότερο παρά μόνο να εκφράσω την άποψη ότι η Νομοθετική εξουσία θα έπρεπε πιθανόν να ερευνήσει το θέμα για να αντιμετωπιστούν καλύτερα στο μέλλον περιπτώσεις όπως αυτή.”

Κάτω από το φως των πιο πάνω απορρίπτουμε την έφεση και δεν εκδίδουμε διάταγμα για έξοδα.

20 *Η έφεση απορρίπτεται χωρίς έξοδα.*